Eduskunta
Ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Eduskunnan ympäristövaliokunnan lausuntopyyntö 20.11.2023, U 72/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ajoneuvojen suunnittelua koskevista kiertotalousvaatimuksista ja romuajoneuvojen jätehuollosta

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta (ELY-keskus) lausuntoa U 72/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ajoneuvojen suunnittelua koskevista kiertotalousvaatimuksista ja romuajoneuvojen jätehuollosta, asetusten (EU) 2018/858 ja 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivien 2000/53/EY ja 2005/64/EY kumoamisesta (ajoneuvojen kiertotalousasetus). Määräaika kirjallisen lausunnon antamiselle on 29.11.2023 klo 12:00.

Pirkanmaan ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Pirkanmaan ELY-keskuksen tehtävä

Pirkanmaan ELY-keskus valvoo tuottajavastuun valtakunnallisena viranomaisena tuottajavastuuta koskevien säännösten noudattamista jätelain 25 §:n mukaisesti. Tehtävässään Pirkanmaan ELY-keskus mm. ratkaisee tuottajien ja tuottajayhteisöjen tuottajarekisteriin koskevat hakemukset, valvoo tuottajavastuun toteutumista ja ohjaa toimialaa, kerää säädösten edellyttämät seurantatiedot tuottajavastuuvelvollisilta ja ilmoittaa ne tilastokeskukselle ja EU:lle, sekä toimii tuottajarekisterin rekisterinpitäjänä.

Komission 13.7.2023 antamalla ajoneuvojen kiertotaloutta koskevalla asetusehdotuksella on siten erityistä merkitystä Pirkanmaan ELY-keskuksen viranomaistoiminnalle sen vastatessa koko Suomen tuottajavastuuvalvonnasta.

1 Tuottajayhteisöjen kokoonpano

Jätehuoltotoimijoiden roolit ja vastuut tuottajavastuun täytäntöönpanossa tulee määritellä selkeästi. Pirkanmaan ELY-keskus pitää tärkeänä, että tuottajilla on vahva vaikutusvalta tuottajavastuuvelvoitteiden kollektiivisessa toimeenpanossa. Pirkanmaan ELY-keskus pitää erittäin suurena heikennyksenä sitä asetusehdotuksen artiklaan 18(4) sisältyvää määräystä, jonka mukaan tuottajayhteisössä pitää olla tasavertaisesti edustettuna

tuottajat ja jätehuoltotoimijat (jätehuolto-operaattorit). Kansallisessa lainsäädännössä tuottajayhteisöön voi kuulua vain tuottajia. Koska tuottajayhteisö on voittoa tavoittelematon yhteisö, joka on perustettu tuottajien tuottajavastuuvelvoitteiden kollektiiviseen hoitamiseen, soveltuu operaattorien mukanaolo yhteisössä ongelmallisesti. Tuottajayhteisöt kilpailuttavat ja ostavat jätehuoltopalvelut operaattoreilta, eikä operaattoreiden siksikään tulisi olla mukana tuottajayhteisöjen operatiivisessa tai hallinnollisessa toiminnassa. Tuottajayhteisön ja kaikkien tuottajien intressissä on saada tuottajayhteisön toiminta ja jätehuolto toteutettua mahdollisimman pienin kustannuksin, operaattorien taloudelliset motivaatiot ovat yleensä tähän nähden vastakkaisia ja myös siksi huonosti tuottajayhteisön organisaatioon sopimattomia.

Mikäli säädöksellä on tavoiteltu toimivaa yhteistyötä ja avointa tiedonvaihtoa tuottajien, tuottajayhteisön ja operaattorien välillä, Pirkanmaan ELY-keskus tuo esiin, että tähän tarkoitukseen paremmin sopiva on esimerkiksi jätelain 66 c §:ssä säädetyn kaikkien tuottajavastuujärjestelmien yhteistyöryhmän kaltainen järjestely, joka kokoontuu säännöllisesti. Pirkanmaan ELY-keskus on asettanut yhteistyöryhmän syksyllä 2023. Yhteistyöryhmän säädösperusta on jätedirektiivin 8 a artiklan 6 kohdassa, jossa jäsenvaltiolle on säädetty velvoite järjestää säännöllinen vuoropuhelu tuottajavastuujärjestelmien täytäntöönpanoon osallistuvien sidosryhmien välillä. Romuajoneuvoalalla toimii lisäksi ELV-ryhmä, joka yhdistää jätealan toimijoita (ml. tuottajayhteisö ja operaattorit) ja viranomaisia mahdollistaen alan vuoropuhelua ja etsii yhteisiä ratkaisuja jätemateriaaleille.

2 Kiertotalouden edistäminen ja elinkaariajattelu

Asetusehdotus tuo muutoksia koko ajoneuvojen elinkaareen suunnittelusta jätehuoltoon, mikä tulee edellyttämään myös aktiivista kansallista yhteistyötä eri viranomaisten ja toimijatahojen välillä. Ehdotuksessa esitetään laajennettavaksi tuottajavastuun soveltamisalaa uusiin ajoneuvoluokkiin: moottoripyöriin, kuorma-autoihin ja linja-autoihin. Ehdotuksessa on esitetty lisävelvoitteita uudelleenkäytön edistämiseksi ja ympäristöhaittojen vähentämiseksi sekä muoville 30 % erilliskierrätystavoite.

Pirkanmaan ELY-keskus pitää hyvänä, että uuden asetusehdotuksen myötä ajoneuvojen elinkaarta on tarkasteltu kokonaisuutena sekä jatkossa pyritään ajoneuvojen aiempaan parempaan kiertotalouteen suunnitelmallisemman toiminnan kautta. Lisäksi asetuksessa on tartuttu Euroopan laajuiseen haasteeseen saada romuajoneuvot kattavammin virallisen järjestelmän piiriin, jossa käsittelyn haitalliset ympäristövaikutukset minimoidaan.

3 Tuottajavastuun määrittely ja rekisterit

Pirkanmaan ELY-keskus pitää erityisen hyvänä U-kirjelmään kirjattuja vaateita tuottajavastuun määrittelyistä:

a) tuottajavastuu ja vastuullinen taho tulee määritellä selkeästi siten, että jokaisella ajoneuvolla olisi vain yksi tuottajavastuullinen, kuten ajoneuvon valmistaja tai kyseiseen jäsenvaltioon maahantuova yritys. Asetusehdotuksen artikla 22 on tältä kannalta ongelmallinen, koska se käytännössä tarkoittaa samaan ajoneuvoon kohdistuvaa tuottajavastuuta kahdessa eri maassa samanaikaisesti. Tällaiseen sääntelyyn ei tulisi ryhtyä. Tuottajavastuullinen taho tulee määritellä nykyisen lainsäädännön mukaisesti jäsenvaltiotasolla ja suhtautuu varauksella EU-tasoiseen tuottajavastuullisen määrittelyyn.

b) tuottajavastuullisen tulisi olla maahantuoja, joka on tuonut ajoneuvon jäsenvaltioon, jossa siitä on tullut romuajoneuvo. Ehdotuksen määrittely tuottajan velvollisuudesta kattaa jätehuoltokustannukset, kun ajoneuvosta tulee romuajoneuvo toisessa jäsenvaltiossa kuin jäsenvaltio, jossa ajoneuvo saatettiin ensimmäisen kerran markkinoille, on epäselvä.

Asetusehdotuksen artiklassa 17 on osoitettu vaatimus jäsenvaltioille liittää rekistereihin linkit muiden maiden vastaaviin rekistereihin ja varmistua tuottajan rekisteröitymisestä muiden EU-maiden rekistereihin. Artikla jää avoimeksi käytännön osalta. Pirkanmaan ELY-keskus esittää, että linkkien asemasta parempi ratkaisu tähän olisi komission ylläpitämä sivusto, joka sisältäisi internet-linkit kaikkien jäsenmaiden rekisteröinti- tai tuottajayhteisön internet-sivuille. Suomi on tehnyt tammikuussa 2023 komissiolle aloitteen tällaisen komission ylläpitämän sivuston perustamisesta ja usea eri jäsenvaltio on tukenut aloitetta.

4 Kansallinen liikkumavara

ELY-keskus kiinnittää huomiota, että tuottajavastuuta koskevat säännökset tulisi muotoilla riittävän yleiseksi, että niiden toteutukseen jää kansallisista liikkumavaraa.

ELY-keskus katsoo, että tuottajavastuuvelvoitteen noudattamisen tehostamiseksi on voitava asettaa sanktioita. Asetusehdotuksen seuraamuksia koskeva artiklaan tulisi jättää kansallista liikkumavaraa asetuksen rikkomisen seuraamuksista. Olisi tarpeellista, että kansallisesti voidaan säätää hallintomenettelyn tehosteista, kuten Suomessa käytössä oleva ja toimiviksi todettu laiminlyöntimaksu. Lisäksi ELY-keskus ehdottaa säädettäväksi, että ajoneuvoa ei voi rekisteröidä Suomessa, jos sen tuottajavastuuta ei ole hoidettu.

ELY-keskus pitää hyvänä U-kirjelmässä esitettyä jatkoehdotusta, että säädöksellä tulisi olla myös ympäristöoikeusperusta (SEUT 192 artikla 1 kohta) koskien romuajoneuvojen jätehuoltoa ja tuottajavastuuta koskevaa sääntelyä.

Keskeiset johtopäätökset

1. Pirkanmaan ELY-keskus katsoo ongelmalliseksi artiklassa 18(4) säädettyä, jonka mukaan jätehuolto-operaattorit otettaisiin mukaan tuottajayhteisön hallintoelimiin.

2. Pirkanmaan ELY-keskus kannattaa asetusehdotuksen kantavaa ajatusta, jonka mukaan ajoneuvojen elinkaarta tarkastellaan kokonaisuutena ja suunnitelmallisuuden avulla pyritään kiertotalouden parempaan toteutumiseen ja positiivisten ympäristövaikutusten saavuttamiseen. Uusien ajoneuvoluokkien mukaan ottaminen on perusteltua.

3. Pirkanmaan ELY-keskus kannattaa U-kirjelmässä esitettyä, jonka mukaan tuottajavastuullinen taho tulee määritellä nykyisen lainsäädännön mukaisesti jäsenvaltiotasolla ja suhtautuu varauksella EU-tasoiseen tuottajavastuullisen määrittelyyn. Yhdellä ajoneuvolla voi olla kerrallaan vain yksi tuottajavastuullinen taho.

4. Pirkanmaan ELY-keskus pitää perusteltuna, että asetuksen tuottajavastuuta koskevat säännökset tulisi muotoilla riittävän yleiseksi, että niiden toteutukseen jää kansallisista liikkumavaraa mm. hallinnollisten sanktioiden mahdollistamiseksi.

Asiakirjan hyväksyntä

Tämä asiakirja on hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt johtava lakimies Mika Heinonen ja ratkaissut yksikön päällikkö Ari Nygrén.

Tämä asiakirja KEHA/52905/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/52905/2023 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Nygren Ari 29.11.2023 11:33

Esittelijä Heinonen Mika 29.11.2023 11:31